

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 8/3 2019 s. 1742-1772, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİNDEN SEÇİLEREK OLUŞTURULMUŞ METİNLERİN ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALABİLİRLİKLERİNİN İNCELENMESİ*

Nurullah ŞAHİN**

Geliş Tarihi: Nisan, 2019

Kabul Tarihi: Ağustos, 2019

Öz

Bu çalışmanın amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alması için Aytmatov'un eserlerinden seçilmiş millî, manevi, ahlaki değerlere uygun ve bu değerleri kapsayıcı nitelikte olan metin önerilerinde bulunmaktır.

Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği çalışmada, belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleriyle tespit edilen metinlerin uzmanlar tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır. Uzmanlardan gelen puanlamalar Lawshe Tekniği ile kapsam geçerlilik oranlarının bulunması için değerlendirmeye alınmıştır. Bu değerlendirme için Türkçe eğitimi, eğitimde program geliştirme ve eğitimde ölçme ve değerlendirme alanlarında uzman 20 farklı akademisyenin görüş ve düşüncelerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın sonucunda Aytmatov'un eserlerinden oluşturulmuş toplam 20 metin, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alması için önerilmiştir.

Araştırmanın sonunda Cengiz Aytmatov'un eserlerinin Türk millî eğitiminin belirlemiş olduğu değerler bakımından çok zengin bir içeriğe sahip olduğu ve bu eserlerin Türkçe ders kitaplarına kaynak metin oluşturma bağlamında birer başucu eseri olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Cengiz Aytmatov, ortaokul Türkçe ders kitabı, kaynak metin.

THE EXAMINATION OF THE TEXTS PICKED FROM THE WORKS WRITTEN BY CENGİZ AYTMATOV THAT CAN BE PLACE IN THE SECONDARY SCHOOL TURKISH COURSE BOOK

Abstract

The purpose of this study is to recommend the text that are suitable for national, spiritual and moral values, inclusives these values and created from the works of Aytmatov to take place in middle school Turkish course books.

In the study that use qualitative method, the texts detected by document scanning and document review methods were evaluated by experts. Scores

* Bu makale Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ danışmanlığında hazırlanan "Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, nsahin.86@gmail.com

from experts were assessed by the Lawshee Technique for coverage validity. For this evaluation, the opinions and thoughts of 20 experts in the field of Turkish Education, Curriculum Development in Education and Measurement and Evaluation in Education were utilized. In this context, a total of 20 texts, composed of Aytmatov's works, were suggested for inclusion in secondary school Turkish course books.

As a result of the research, it was found that Cengiz Aytmatov's works has a very rich content in terms of the values that Turkish national education has determined, and that these works has some works in the context of creating source texts for Turkish course books.

Keywords: Cengiz Aytmatov, secondary school Turkish course book, source text.

Giriş

Rus Çarlığı'nın 1917'deki Sovyet Devrimi'yle yıkılmasının ardından birçok milleti bünyesinde barındıran Sovyetler Birliği kurulmuş ve bu birlik 1991 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Sovyetler Birliği'nin birçok milleti bünyesinde barındırması, hâkimiyeti altındaki halkları kendisine bağlamak için değişik stratejiler oluşturmasına neden olmuştur. Bu stratejilerden birisi de edebiyat vasıtasıyla Sovyet halklarını eğitmek ve güçlü bir Sovyetler Birliği oluşturmaktır. Sovyetler Birliği döneminde edebiyata büyük bir misyon yüklenmiş, edebiyat güçlü Sovyet halkının inşası için kullanılmıştır. Halkın eğitiminde ve güçlü bir millet inşa etmede edebiyatın ne denli önemli bir role sahip olduğunun farkında olan Sovyetler Birliği'nde birçok önemli yazar ve şair yetişmiştir. Bu yazarlardan biri de Cengiz Aytmatov'dur. Sovyetler Birliği egemenliği altında doğmuş ve yetişmiş bir Türk yazarı olan Cengiz Aytmatov hiç şüphesiz sadece Türklere ya da Sovyetler Birliği'ne değil bütün dünyaya mal olmuş bir yazardır.

“20. yüzyılın önemli yazarlarından birisi olan Cengiz Aytmatov 12 Aralık 1928'de Manas'ın karargâhının bulunduğu inanılan Talas vadisindeki Şeker köyünde dünyaya gelmiştir. Babası Törökül Aytmatov devlet adamı, annesi Kırgızistan'ın Isık Göl bölgesinde doğmuş Tatar asıllı Nagima Aytmatova da öğretmendir” (Dıykanbayeva, 2015, s. 170).

Cengiz Aytmatov, Sovyet Dönemi'nde yetişmiş, dünyanın en büyük yazarlarından biridir. Sovyet yetkililer tarafından yetenekleri takdir edilen ve eserleri tüm dünyaya tanıtılan Aytmatov, Kırgızistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte “büyük yazar” lakabıyla gerek Kırgızistan'da gerekse bütün Türk dünyasında en çok okunan ve beğenilen yazar olmayı başarmıştır. Çünkü Aytmatov'un edebiyat alanındaki başarısı, özelde kendi ülkesinin insanların genelde ise tüm dünya insanların sosyal, ekonomik, toplumsal sorunlarıyla ilgilenmesinden ve bunlara gerçekçi çözümler üretmesinden gelmektedir (Nerimanoğlu, 2011).

“Eserlerinin birçoğunda insanlığın kararmamış ve bozulmamış vicdanına seslenen Aytmatov, insanın kendi yaratılışına, yani fitratına uygun davranması gerektiğine vurgu yapmış ve idealize ettiği tipleri de bu doğrultuda şekillendirmiştir” (Akın, 2015, s. 1562).

Sovyet Sosyalist rejimi idaresinde doğup büyüyen Aytmatov, hem Kırgızların hem de diğer Türk boylarının yaşadığı sıkıntılara ve zulümlere şahit olmuş ve bunun acısını kalbinin en derinlerinde hissetmiş bir yazardır. Sovyet Sosyalist rejiminin baskıcı idaresinde yaşayan Kırgızların dil, din ve kültürel değerlerini kaybedişlerine şahit olmuş olan Aytmatov, bu durumu sembolik bir dil kullanarak eserlerinde işlemiştir. Aytmatov’un eserleri, sadece bir roman, hikâye ya da tiyatro metni olmasının ötesinde, içinde bulunduğu toplumun aksayan yönlerini ve eğitimi ile ilgili yanlış gidişatını tespit eden, eleştiren, değiştiren ve güncelleyen bir yapı arz etmektedir.

Ders Kitapları İçin Kaynak Metin Oluşturma

“Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir” (Halis, 2002, s. 51).

Öğrenme-öğretme sürecinin en vazgeçilmez materyallerinden olan ders kitapları, aynı zamanda bu sürecin haritası olma niteliğini taşımaktadır. “Öğrenme öğretme sürecinde öğrencilerin neler öğreneceğini, öğretmenlerin neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak” (Küçükahmet, 2003, s. 18) olan ders kitabı, öğrenciyi, eğitim öğretim sürecine odaklayıcı bir nitelik de taşır. Uygun bir şekilde oluşturulmuş ders kitabı, öğretim sürecinin eğlenceli ve eğitici geçmesine de yardım eder. Bu nedenle ders kitaplarının gerekli niteliklere sahip olması büyük önem arz etmektedir.

Ders kitapları, belirlenen kazanımları edindirmede önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Bu bakımdan ders kitapları, doğru ve güncel bilgiler vermesi, öğrencileri araştırmaya yönlendirmesi, konuyu bütünleyen görsel materyallerle zenginleştirilmesi, yapılan etkinliklerde öğrencilerin belirlenen kazanımlara ne ölçüde ulaştığını belirlenmesinde kullanılacak etkinlik içi ve tema sonu değerlendirme bölümleri bulunması vb. niteliklere sahip olması gerekmektedir (Bilgin, 2014, s. 44).

Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarının dil becerilerini geliştirici niteliğinin yanında, kültürel ve ahlaki değerlere yeteri kadar yer vermesi de, eğitimin amacına ulaşması bakımından önem arz etmektedir. Bununla birlikte Türkçe ders kitaplarının öğrencinin söz varlığını geliştirmesi ve öğrencilere estetik zevk kazandırması bakımından da zengin bir içeriğe sahip olması beklenir.

Ders kitapları (özellikle Türkçe ders kitapları) hazırlanırken yeterli özen ve hassasiyetin gösterilmediği bugün tüm eğitim bilimciler tarafından vurgulanan önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde, bilgiye ulaşmanın en önemli aracı olmasına rağmen Türkçe ders kitapları hazırlanırken gerekli hassasiyetin gösterilmediğini belirten bazı çalışmalarda, Türkçe ders kitaplarına yönelik olarak aşağıdaki sorunlara temas edilmiştir (Alyılmaz, 2010; Güneş, 2013; Güven, 2013):

- Türkçe ders kitapları seviye, bilişsel tasnif, görsellik, yordama, soyutlama ve materyal örgütlenişi açısından sorunlar arz etmekle birlikte konuların düzenlenişinde de içerik bütünlüğü sağlayamamaktadır.
- Öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınmadan konuların düzenlendiği Türkçe ders kitaplarında, bir konuya ilişkin farklı fikir ve tutumlara yer verilmemesi öğrencinin eleştirel düşünme becerisini geliştirmesine engel olmaktadır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, çocukların hayatları ile okudukları arasında bağ kurmasına fırsat veren nitelikte metinler değildir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, dil becerilerinin geliştirilmesi bağlamında bütünsellik anlayışından uzaktır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, öğrencilerin Türkçeyi bilinçli bir şekilde öğrenmelerine katkı sağlamaktan uzak metinlerdir.
- Türkçe ders kitaplarının biçim ve tasarım yönünden yetersiz olması, öğrenci de olumsuz tutum geliştirmekte ve bu durum da öğrencinin başarısını olumsuz etkilemektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler; gerek evrensel değerleri, kişiliğin oluşmasında önemli bir yeri olan millî bilinci ve coşkuyu, yargılama gücünü, imgeler gücünü gerekse dil yetkinliğini, ana dilin zenginliğini ve olanaklarını yansıtması bakımından yetersiz bir içerik arz etmektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, öğrencinin içinde yetiştiği toplumun ve çevrenin gerçeklerinden uzak bir içerik arz etmektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, sözcük ve tümce yapısı bakımından öğrenci seviyeleri ve sınıf basamakları ile orantılı değildir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, öğrencilerin dikkatlerini ve okuma isteklerini cezbetmemekle birlikte anlaşılması zor metinlerdir.

- Türkçe ders kitapları hazırlanırken yazım ve noktalama açısından gerekli özen gösterilmemektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin çok kısa ya da çok uzun olması.
- Her il veya bölgede farklı yayınevleri tarafından hazırlanan kitaplar okutulmaktadır. Ders kitaplarını hazırlayan bu yayınevleri arasında gerekli koordinasyon sağlanmadığı için ders kitapları arasında terim birliği, dil ve üslup, içerik gibi terminolojik anlamda büyük farklılıklar mevcuttur. Bu durumda öğrencinin başarısına olumsuz etki etmektedir.
- Yine her il veya bölgede farklı yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarının okutulması, eğitim öğretimde birlikten uzaklaşılmasına yol açmaktadır.

Ders kitaplarının yukarıdaki özelliklere sahip ve belirtilen problemlerden uzak olmasının en önemli yollarından biri; kitaplardaki kaynak metinlerin nitelikli olmasından geçmektedir. Bu sebeple ders kitaplarına kaynak metin oluşturma işi, ciddi ve hassas bir iş olarak karşımıza çıkmaktadır. Alelade bir şekilde seçilen kaynak metinler, ders kitaplarını niteliksiz bir şekilde sokmakla kalmaz, öğrencileri ve eğitimcileri de sağlıklı bir öğrenme-öğretme sürecinden uzaklaştırır.

Dil öğretiminin en vazgeçilmez unsuru, hiç şüphesiz metindir. Dili öğrenen kişinin, öğrendiği dili sevmesi için, sunulan metinlerin gerek konu olarak gerekse edebî zevk ve yetkinlik olarak öğrenciye hitap etmesi gerekmektedir. Bu şekilde öğrenci öğretim sürecine odaklanabilecek, dil öğrenimini zevkli hâle getirebilecek ve motivasyonunu üst seviyede tutabilecektir.

Genel anlamda bir konunun, dilin kurallarına bağlı kalınarak biçim, anlatım ve noktalama kurallarına uygun bir şekilde yazılı veya sözlü olarak ifade edilmesi olarak tanımlanabilen metin; farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin Günay'a (2003) göre metin; "Belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bir başka deyişle, bildirişim değeri taşıyan, eyleme yönelik devingen bir bütündür" (Günay, 2003, s. 35).

Yılmaz'a (2010) göre ise "Metin, cümlelerin basit, rastgele, ardışık olarak sıralanması ile oluşmuş basit bir yapı değildir. Metin; en gelişmiş bildirişim dizgesi olan insan dilinin, en üst düzeydeki birimi; cümleler arası çeşitli düzeylerde yazarı tarafından derin ve yatay, uzak ve yakın ilişkilerle oluşturulmuş bağdaşık, tutarlı bir dilsel düzenleme; bütünlük ve birlik arz eden, anlaşılabilen, özetlenebilen, yorumlanabilen ve metinsel/sosyal/kültürel/durumsal bağlamlar

içerisinde belli çıkarımlar/sezdirimler ve iletiler içeren dilsel bir bütünlük; metinsellik özelliği taşıyan sözlü/yazılı iletişimsel üründür.”

Böylesine karmaşık bir yapı arz eden metin olgusu, Türkçe ders kitaplarının ana malzemesidir. Türkçe dersleri, öğrenciyi estetik, kültürel, dilsel ve eğitsel yönden ileri taşımaya amaçlayan bir derstir. Bu bağlamda gerek yapısal gerek sanatsal gerekse eğitsel manada mükemmel bir yapı arz eden metinlerin ders kitaplarına alınması gerekmektedir. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarına metin seçimi yapılırken son derece dikkatli ve hassas davranılmalıdır.

Dil öğretimi alanında araştırmacıların üzerinde durması gereken konulardan biri “kültür aktarımı”dır. “İnsanoğlunun tarihin ilk zamanlarından beri ortaya koyduğu ritüeller, alışkanlıklar, günlük yaşam deneyimleri, beslenme-barınma ve geçinme koşulları; ayrıca düşün ve ölüm törenleri, savaşları, barışları; yani hayatlarını devam ettirmeleri hususunda gerekli olan ve yaptıkları her şey kültür unsurlarıdır ve insanoğlu bu unsurları dil sayesinde kuşaktan kuşağa aktarır. Bir anlamda varlığını sürdürebilmek için dile muhtaçtır.” Dilin bu yönünden hareketle dil öğretiminde kullanılacak metinlerin kültür aktarımını da gerçekleştirecek içeriğe sahip olması beklenir. Bu nedenle ders kitaplarına alınacak metinler toplumun kültürünü, gelecek nesillere aktarabilmelidir (Arslan ve Durukan, 2014).

Metin merkezli dil eğitiminde, metnin yazarı, içinde hayat bulduğu toplum ve şartlar, bağlı bulunduğu edebî gelenek ve mektep, büyük önem taşır. Hatta felsefe, psikoloji, sosyoloji, tarih, ilahiyat, dilbilim gibi disiplinlerden de faydalanmak gerekir. Bütün bunlar düşünüldüğünde, kaynak metin niteliğindeki edebî metinlerin Türkçe dersleri için ne kadar büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır (Karakuş, 2010, s. 36).

Metinler öncelikli olarak iletişimsel bir amaca hizmet etmekle birlikte, bu amacı yerine getirebilmeleri için bazı ölçütlere uygun olmaları gerekmektedir. Ortaokul öğrencileri için metin hazırlanırken dikkat edilmesi gereken ölçütler şöyle sıralanabilir:

1. Uyumluluk (Bağdaşıklık): Bu terim ile vurgulanmak istenilen metnin içyapısı ile ilgili özelliklerdir. Metnin dili üzerinde özenle durulması gereken aşamadır. Anlatımda dil bilgisi ve sözcük seçimleri açısından bir uyum olmalıdır. Bağdaşıklık kıstası ile metinlerdeki bu uyum tespit edilir. Dilin kullanımının ne derece düzgün ve doğru olduğu üzerinde dil bilgisi açısından bir inceleme yapılır.

2. Kelime (Leksem) içeriği: Bu adımda metnin hazırlandığı yaş grubu göz önünde tutularak kelime çeşitliliği ve seçimleri üzerinde durulur. Üzerinde çalışılan yaş grubu 12-14 yaş olduğu için, bu yaş grubundaki çocukların kelime hazineleri göz

önünde bulundurulacak bir inceleme yapılır. Metnin çocuklara kelime açısından kazandıracaklarının tespiti bu aşamada önemlidir.

3. Tutarlılık: Bu adımda kontrol edilmesi gereken metnin içeriği ile ilgili özelliklerdir. İncelenen metnin başında verilen mesaj ile sonunda varılan sonucun birbiriyle uyum içinde olması gerekir. Bu uyumun tespiti için metnin, tutarlılık yönünden incelenmesi gerekir.

4. Metin türü: Metin türünden anlaşılması gereken, incelenen metnin; metin türleri içerisinde ele alındığı türe ne derece uygunluk gösterdiği. Örneğin incelenen metin; metin türleri içinde hikâye türünde ele alınıyorsa, bu türün özelliklerini ne kadar yansıttığının tespiti yapılır. Ayrıca ele alınan yaş grubunun bu metin türüne karşı ilgisi de göz önünde tutulmalıdır.

5. Kabul edilebilirlik: Yukarıdaki aşamaların uygunluğu sağlanmışsa bu aşamaya geçilmelidir; çünkü bu aşama yaş grubundan ziyade, mensubu olunan sosyokültürel yapı ile ilgilidir. İncelenen metnin, bu yaş grubundaki çocukların yetiştiği sosyokültürel yapıya ne kadar uygun olduğu üzerinde durulur ve bu yapıya uygunluğunun tespiti yapılır.

6. Katkı sağlayıcılık: Bu aşamada metnin hazırlandığı yaş grubundaki çocukların, metinden neler kazanacaklarına yönelik bir çalışma yapılır. Örneğin ele alınan 12-14 yaş grubu çocuklarına kazandırılması beklenen belirli davranışlar vardır. İşte bu aşamada, metnin beklenen davranışları kazandırmada ne kadar etkili olduğu üzerinde bir tespit yapılır (Ayata, 2003 ve Durmuşoğlu, 1987'den akt. Karakuş, 2010, s. 151-152).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Denzin ve Lincoln'e (1994) göre "nitel araştırma, çoklu öznel veri türleri ve kendi doğal ortamında belirli durumlardaki bireylerin incelenmesine dayanan yorumsamacı araştırma yaklaşımıdır."

Araştırmacının en önemli görevinin olayların iç yüzüne yönelik görüşleri tespit etmek olduğu nitel araştırmada, araştırma sorularının araştırma devam ederken gelişmesine veya değiştirilmesine izin verilir. Genellikle olguların keşfedilmesine odaklanan nitel araştırma, en çok yerel durumların anlaşılması ve tarifi ile teori geliştirmede faydalı olma eğilimindedir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

Çalışmada nitel araştırmaya dayalı betimsel tarama modeli esas alınmıştır. Naturalistik paradigmaya dayanan betimsel tarama çalışmaları (Qualitative Descriptive Study); olgubilim,

gömülü teori, etnografi çalışmalarından farklı olarak verinin derinlemesine incelenmediği ve yorumlanmadığı, sadece görüşme, gözlem, doküman analizi yöntemleri ile sosyal olay ve olguların olduğu gibi değiştirilmeden ortaya konulduğu tasvir çalışmalarıdır (Arslantürk ve Arslantürk, 2013; Lambert ve Lambert, 2012; Walker, 2012).

Karasar (2014, s. 77) ise, betimsel tarama modeli için, “geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır” der.

İncelenen Dokümanlar / Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın kapsamını Cengiz Aytmatov’un Türkçeye çevrilmiş bütün sanatsal eserleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda yazarın Türkçeye çevrilmiş roman, hikâye ve tiyatro kitapları araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Çalışmada yazarın eserlerinin güncel basımları ve son çevirileri kullanılmıştır. Buna göre araştırmada incelenen eserler ve künye bilgileri aşağıda verilmiştir:

İncelenen Romanlar

- *Toprak Ana* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Elveda Gülsarı* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Beyaz Gemi* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Gün Olur Asra Bedel* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Dişi Kurdun Rüyalari* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Cengiz Han’a Küsen Bulut* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Kassandra Damgası* (2013, çev. Ahmet Pirverdioğlu, Ankara: Elips Kitap)
- *Ebedî Gelin / Dağlar Yıkıldığı Zaman* (2012, çev. Ahmet Pirverdioğlu, Ankara: Elips Kitap)

İncelenen Hikâyeler

- *Gazeteci Dzyuyo* (2004, çev. Ayhan Çelikbay, Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı İçin Armağan. Bişkek: Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.)
- *Devam Ediyoruz* (çev. Doğan Gürpınar, Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı İçin Armağan. Bişkek: Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.)
- *Aşım* (çev. İbrahim Şahin, Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı İçin Armağan. Bişkek: Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.)
- *Yüz Yüze* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)

- *Cemile* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Selvi Boylum Al Yazmalım* (2014, Ed. Yasin Toplaoğlu, Ankara: Elips Kitap)
- *İlk Öğretmen* (2014, Ed. Yasin Toplaoğlu, Ankara: Elips Kitap)
- *Deve Gözü* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Kızıl Elma* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Oğulla Buluşma* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Asker Çocuğu* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Sultanmurat (İlk Turnalar)* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Beyaz Yağmur* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)
- *Yıldırım Sesli Manasçı* (2015, çev. Refik Özden, İstanbul: Ötüken Yayınları)

İncelenen Tiyatro Eserleri

- *Fuji-Yama* (2005, Ankara: Elips Kitap)
- *Sokrat'ı Anma Gecesi* (2000, çev. Ali Abbas Çınar, Ankara: Bilig Yayınları.)

Verilerin Toplanması

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Belge tarama yöntemi, “Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya denir. Belge tarama, belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar” (Karasar, 2000, s. 183). Doküman incelemesi ise, yazılı, görsel malzemenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlanmaktadır ve bu yöntemde “önemli olan araştırmacının neyi, neden, niçin, nasıl ve nerede arayacağını bilmesidir” (Sönmez ve Alacapınar, 2014).

Yıldırım ve Şimşek (2011, s. 187) ise, doküman incelemesi yöntemini “Araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” şeklinde tanımlamaktadırlar.

Çalışmaya başlamadan evvel çalışmanın amacı net biçimde ortaya konulmuş, sonrasında ise amaca uygun olarak kaynaklar temin edilmiştir. Öncelikle araştırmanın konusunu oluşturan Cengiz Aytmatov’un Türkçeye çevrilmiş tüm eserleri yayınevlerinden temin edilmiştir. Ayrıca Aytmatov’un muhtelif dergi ve gazetelerde yazdığı yazıları ve hakkında söylenenler kaynaklardan ve arşivlerinden derlenmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesini yerine oturtmak adına ilgili alanyazın taranmış; çocuk, çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi, çocuk edebiyatı, değerler eğitimi ve ders kitapları için kaynak metin hazırlama ile ilgili genel kaynak kitaplar incelenmiş; çocuk, eğitim ve değer temalı tezlere ulaşılarak bu hususta genel bir kanı

edinilmiştir. Konuyla ilgili yapılan bilimsel çalışmalara Yükseköğretim Kurulunun internet sayfasından ulaşılmıştır. Çalışmalarda bilimsel değeri ve kabulü olan güncel kaynaklar takip edilmiştir.

Sonrasında ise, Türk millî eğitiminin genel amaçlarında ve Türkçe Öğretim Programı'nın genel amaçlarında yer alan millî, manevi, ahlaki değerlere uygun ve bu değerleri kapsayıcı nitelikte olan metinler; Aytmatov'un eserlerinden tespit edilerek seçilmiştir. Seçilen metinler, araştırmacılar tarafından 2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen, ders kitaplarında yer alacak metinlerin sahip olması gereken niteliklere göre düzenlenmiştir. Daha sonra bu metinler, 20 kişiden oluşan uzman grubunun görüşlerine sunulmuştur. Görüşlerine başvuru alan uzmanların akademik nitelikleri şu şekildedir:

Türkçe eğitimi alanında doçent	2 kişi
Türkçe eğitimi alanında doktor	5 kişi
Türkçe eğitimi alanında yüksek lisans mezunu	5 kişi
Eğitim programları ve öğretimi alanında doktor	2 kişi
Eğitim programları ve öğretimi alanında yüksek lisans mezunu	3 kişi
Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında doktor	2 kişi
Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yüksek lisans mezunu	1 kişi
Toplam	20 kişi

Bu uzmanlardan elde edilen veriler Lawshe Tekniği kullanılarak istatistiksel verilere dönüştürülüp, metinlere ve kazanımlarına yönelik kapsam geçerlilik indeksleri tespit edilmiştir. Daha sonra ise, bu indekslerden yola çıkılarak, metinlerin, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer almalarının uygun olup olmadığı konusunda yorumlara yer verilmiştir.

Bu bağlamda Aytmatov'un eserlerinde yer alan bölümlerden ortaokul Türkçe ders kitapları için, kendi içerisinde gerek konu gerekse şekil ve tür açısından bir bütünlük arz ettiği düşünülen; Türk millî eğitiminin genel amaçlarında (MEB, 1973), Türkçe Öğretim Programı'nın (MEB, 2017, 2017a) genel amaçlar bölümünde yer alan millî, manevi, ahlaki değerlere uygun ve bu değerleri kapsayıcı nitelikte olan toplamda 26 adet metin uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman grubunda yer alan her bir uzmandan bu metinleri; uyumluluk, tutarlılık, kabul edilebilirlik, katkı sağlayıcılık, kelime içeriği, metin türü ölçütleri ile birlikte ders kitaplarında yer alacak metinlerin sahip olması gereken niteliklere göre değerlendirmeleri istenmiştir. Böylelikle 20 uzmandan toplanan görüşler Lawshe Tekniği ile analiz edilerek her metne ait kapsam geçerlik indeksi tespit edilmiştir. Bu analizler neticesinde kapsam geçerlilik ölçütünün altında kalan metinler elenerek çalışmadan çıkarılmış ve geriye Türkçe ders kitaplarında yer alması için uzmanlarca uygun görülen 20 adet metin kalmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında Lawshe Tekniği kullanılmıştır. Uzman görüşlerine dayalı nitel araştırmaların nicel çalışmalara dönüştürülmesinde kullanılan bu tekniğin (Yurdugül, 2005; Yurdugül ve Bayrak, 2012) 6 aşaması bulunmaktadır. Bu aşamalar aşağıdaki gibidir (Yurdugül, 2005, s. 1):

- a) Alan uzmanları grubunun oluşturulması
- b) Aday ölçek formlarının hazırlanması
- c) Uzman görüşlerinin elde edilmesi
- d) Maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi
- e) Ölçeğe ilişkin kapsam geçerlik indekslerinin elde edilmesi
- f) Kapsam geçerlik oranları/indeksi ölçütlerine göre nihai formun oluşturulması

“Lawshe tekniğinde en az 5, en fazla 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır” (Yurdugül, 2005, s. 2). “Oluşturulan uzman grubunun maddeler ile ilgili görüşleri “gerekli”, “yararlı fakat gereksiz” ve “gereksiz” gibi üçlü kategoriler şeklinde derecelendirilir. Daha sonra da madde için “gerekli” diyen uzman sayısı üzerinden hesaplama yapılır” (Ayre ve Scally, 2014, s. 79). Kapsam geçerlilik oranları (KGO), her hangi bir maddeye ilişkin “Gerekli” görüşünü belirten uzman sayısının, maddeyle ilgili görüş belirten toplam uzman sayısının yarısına oranının 1 eksiği ile elde edilir “Bu tekniğe göre hesaplama yapılırken aşağıdaki formül kullanılır” (Lawshe, 1975, s. 567).

$$KGO = \frac{NG - N/2}{N/2}$$

Yukarıdaki formülde “KGO maddenin kapsam geçerlik oranını göstermek üzere, NG madde için “gerekli” diyen uzman sayısını, N ise toplam uzman sayısını göstermektedir” (Yurdugül ve Bayrak, 2012, s. 266). Kapsam geçerlik oranları +1 ile -1 arasında değerler alır. Eğer 0 ve negatif değerler elde edilmişse o madde direkt elenir (Yurdugül, 2005). Kapsam geçerlik oranlarının istatistiksel olarak anlamlılığı aşağıdaki tabloda gösterilen minimum değerler üzerinden belirlenir.

Tablo 1: Kapsam Geçerlilik Oranları İçin Minimum Değerler (Lawshe, 1975)

Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0,99
6	0,99
7	0,99
8	0,78
9	0,75
10	0,62
11	0,59
12	0,56
13	0,54

14	0,51
15	0,49
20	0,42
25	0,37
30	0,33
35	0,31
40	0,29

Bu çalışmada 20 uzmandan görüş alındığı için Kapsam Geçerlilik Ölçütü “0,42” olarak ele alınmış ve hesaplamalar bu ölçüte göre yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmada uzman görüşleri doğrultusunda elde edilen kapsam geçerlik indeksleri tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. “Boynuzlu Maral Ana” isimli metinle ilgili uzman görüşlerine ilişkin kapsam geçerlik indeksi Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: “Boynuzlu Maral Ana” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Boynuzlu Maral Ana	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Kabul	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Edilebilirlik							
Katkı	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	18	%90	0	%0	2	%10	0,80
Metin Türü	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Ortalama	18	%90	1,33	%6,66	0,66	%3,33	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,80

Tablo 2’ye göre “Boynuzlu Maral Ana” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,80 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Boynuzlu Maral Ana” isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Danyar’ın Türküsü” isimli metne ait bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: “Danyar’ın Türküsü” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Danyar’ın Türküsü	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Tutarlılık	15	%75	5	%25	0	%0	0,50
Kabul	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Edilebilirlik							
Katkı	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Metin Türü	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Ortalama	16,66	%83,33	2,66	%13,33	0,66	%3,33	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,66

Tablo 3’e göre “Danyar’ın Türküsü” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,66 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Danyar’ın Türküsü” isimli metnin, ortaokul Türkçe

ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Lura Ördeği” isimli metne ait bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: “Lura Ördeği” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Lura Ördeği	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	16	%80	2	%10	2	%10	0,60
Tutarlılık	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Kabul	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Edilebilirlik							
Katkı	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Metin Türü	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Ortalama	16,50	%82,50	2,5	%12,50	1	%5	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,65

Tablo 4’e göre “Lura Ördeği” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,65 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Lura Ördeği” isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Gülsarı” isimli metne ait bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: “Gülsarı” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Gülsarı	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Kabul	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Edilebilirlik							
Katkı	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Metin Türü	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Ortalama	18,50	%92,50	1	%5	0,50	%2,50	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,85

Tablo 5’e göre “Gülsarı” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Gülsarı” isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Kökpar Oyunu” isimli metne ait bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: “Kökpar Oyunu” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Kökpar Oyunu	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Kabul	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Edilebilirlik							
Katkı	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Sağlayıcılık							

Kelime İçeriği	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Metin Türü	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Ortalama	18,50	%92,50	1	%5	0,50	%2,50	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,85

Tablo 6'ya göre "Kökpar Oyunu" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Kökpar Oyunu" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Karagül" isimli metne ait bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: "Karagül" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Karagül	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Tutarlılık	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Kabul	15	%75	4	%20	1	%5	0,50
Edilebilirlik							
Katkı	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Metin Türü	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Ortalama	17,83	%89,16	1,83	%9,16	0,33	%1,66	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,78

Tablo 7'ye göre "Karagül" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,78 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Karagül" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Bitmez Tartışma" isimli metne ait bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: "Bitmez Tartışma" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Bitmez Tartışma	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Tutarlılık	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Kabul	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Edilebilirlik							
Katkı	15	%75	4	%20	1	%5	0,50
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Metin Türü	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Ortalama	16,66	%83,33	2,66	%13,33	0,66	%3,33	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,66

Tablo 8'e göre "Bitmez Tartışma" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,66 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Bitmez Tartışma" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Uzaydan Mektup" isimli metne ait bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: “Uzaydan Mektup” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Uzaydan Mektup	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Tutarlılık	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Kabul Edilebilirlik	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Katkı	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	16	%80	2	%10	2	%10	0,60
Metin Türü	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Ortalama	16,66	%83,33	2,50	%12,50	0,83	%4,16	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,66

Tablo 9’a göre “Uzaydan Mektup” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,66 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Uzaydan Mektup” isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Orman Göğsü Gezegeni” isimli metne ait bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: “Orman Göğsü Gezegeni” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Orman Göğsü Gezegeni	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Tutarlılık	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Kabul Edilebilirlik	15	%75	3	%15	2	%10	0,50
Katkı	15	%75	4	%20	1	%5	0,50
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Metin Türü	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Ortalama	16,66	%83,33	2,33	%11,66	1	%5	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,66

Tablo 10’a göre “Orman Göğsü Gezegeni” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,66 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Orman Göğsü Gezegeni” isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Altın Mekre” isimli metne ait bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: “Altın Mekre” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Altın Mekre	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Tutarlılık	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Kabul Edilebilirlik	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Katkı	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Metin Türü	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Ortalama	17,66	%88,33	1,83	%9,16	0,50	%2,50	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,76

Tablo 11'e göre "Altın Mekre" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,76 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Altın Mekre" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Okuma Sevinci" isimli metne ait bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: "Okuma Sevinci" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Okuma Sevinci	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Tutarlılık	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Kabul	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Edilebilirlik							
Katkı	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Metin Türü	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Ortalama	18	%90	1,50	%7,50	0,50	%2,50	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,80

Tablo 12'ye göre "Okuma Sevinci" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,80 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Okuma Sevinci" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Oğula Veda" isimli metne ait bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: "Oğula Veda" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Oğula Veda	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Tutarlılık	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Kabul	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Edilebilirlik							
Katkı	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Metin Türü	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Ortalama	18,33	%91,66	1,33	%6,66	0,33	%1,66	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,83

Tablo 13'e göre "Oğula Veda" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,83 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Oğula Veda" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Sevda" isimli metne ait bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: "Sevda" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Sevda	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Tutarlılık	17	%85	2	%10	0	%0	0,80
Kabul	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Edilebilirlik							

Katkı	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	17	%85	1	%5	2	%10	0,70
Metin Türü	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Ortalama	17,50	%87,50	1,66	%8,33	0,83	%4,16	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,75

Tablo 14'e göre "Sevda" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,75 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Sevda" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Sultanmurat" isimli metne ait bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: "Sultanmurat" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Sultanmurat	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Kabul Edilebilirlik							
Katkı	15	%75	3	%15	2	%10	0,50
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Metin Türü	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Ortalama	18,50	%92,50	1	%5	0,50	%2,50	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,85

Tablo 15'e göre "Sultanmurat" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Sultanmurat" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Şehir Gezisi" isimli metne ait bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: "Şehir Gezisi" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Şehir Gezisi	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Kabul Edilebilirlik							
Katkı	15	%75	3	%15	2	%10	0,50
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Metin Türü	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Ortalama	18,50	%92,50	1	%5	0,50	%2,50	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,85

Tablo 16'ya göre "Şehir Gezisi" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,85 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Şehir Gezisi" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları

için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Toprak Ana” isimli metne ait bulgular Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: “Toprak Ana” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Toprak Ana	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Tutarlılık	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Kabul	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Edilebilirlik							
Katkı	15	%75	4	%20	1	%5	0,50
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Metin Türü	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Ortalama	16,83	%84,16	2,50	%12,50	0,66	%3,33	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,68

Tablo 17’ye göre “Toprak Ana” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,68 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “Toprak Ana” isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “İlk Traktör” isimli metne ait bulgular Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: “İlk Traktör” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

İlk Traktör	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Kabul	15	%75	5	%25	0	%0	0,50
Edilebilirlik							
Katkı	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Metin Türü	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Ortalama	17,83	%89,16	1,83	%9,16	0,33	%1,66	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,78

Tablo 18’e göre “İlk Traktör” isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,78 olarak tespit edilmiştir. Buna göre “İlk Traktör” isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. “Çalışmak” isimli metne ait bulgular Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: “Çalışmak” İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Çalışmak	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Kabul	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Edilebilirlik							
Katkı	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Sağlayıcılık							

Kelime İçeriği	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Metin Türü	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Ortalama	19	%95	0,83	%4,16	0,16	%0,83	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,90

Tablo 19'a göre "Çalışmak" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,90 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Çalışmak" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Asker Şapkası" isimli metne ait bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: "Asker Şapkası" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Asker Şapkası	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Tutarlılık	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Kabul	19	%95	1	%5	0	%0	0,90
Edilebilirlik							
Katkı	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	16	%80	3	%15	1	%5	0,60
Metin Türü	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Ortalama	18,16	%90,83	1,33	%6,66	0,50	%2,50	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,81

Tablo 20'ye göre "Asker Şapkası" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,81 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Asker Şapkası" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. "Mutluluk ve Kaygı" isimli metne ait bulgular Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21: "Mutluluk ve Kaygı" İsimli Metin İçin Kapsam Geçerlilik İndeksi

Mutluluk ve Kaygı	Uygun		Kararsız		Uygun Değil		KGO
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Uyumluluk	18	%90	1	%5	1	%5	0,80
Tutarlılık	18	%90	2	%10	0	%0	0,80
Kabul	17	%85	3	%15	0	%0	0,70
Edilebilirlik							
Katkı	17	%85	2	%10	1	%5	0,70
Sağlayıcılık							
Kelime İçeriği	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Metin Türü	20	%100	0	%0	0	%0	1,00
Ortalama	18,33	%91,66	1,33	%6,66	0,33	%1,66	
Uzman Sayısı							20
Kapsam Geçerlilik Ölçütü							0,42
Kapsam Geçerlilik İndeksi							0,83

Tablo 21'e göre "Mutluluk ve Kaygı" isimli metne yönelik kapsam geçerlilik indeksi 0,83 olarak tespit edilmiştir. Buna göre "Mutluluk ve Kaygı" isimli metnin, ortaokul Türkçe ders kitapları için uygun bir metin olma özelliklerine sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alması için, gerek kültür aktarımını sağlayacak gerekse Türkçe eğitimine katkı sağlayacak ve programda belirtilen temalara uygun olacak yeni kaynak metinler hazırlamak zahmetli ve zor bir iş olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle değer ve kültür aktarımın / öğretiminin önem kazandığı yeni eğitim anlayışında, ders kitaplarında yer alacak metinlerin seçimi daha da zor bir hâle gelmektedir. Türk edebiyatı zengin geçmişi ile birlikte, bu bağlamda çok önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Türk edebiyatının en eski dönemlerinden başlayıp günümüze kadar geçen sürenin her safhasında, öğrencilere gerekli değer ve kültür aktarımına yardımcı olacak nitelikte metinler bulmak mümkündür. Nitekim bu bağlamda, Karakuş'un (2010), Düzcan'ın (2010), Özden'in (2009), Bilgin'in (2014), Sulak'ın (2011) ve Çay'ın (2013) araştırmaları dikkate değer çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Fakat geçmişten günümüze kadarki süreçte, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler incelendiğinde, bunların, Türk millî eğitiminin genel amaçlarında ve Türkçe Öğretim Programı'nın genel amaçlarında vurgulanan değer ve kültür aktarımını gerçekleştirme noktasında yeterli metinler olmadığını söylemek çok da yanlış olmaz. Karakuş (2010) araştırmasında, 1945-2006 yılları arasında, ilköğretim ikinci kademe kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin %12'sinin yabancı yazarlara ait olduğunu ve bu yabancı yazarların %92'sinin ise batı kökenli yazarlar olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuç, kendi çocuklarımızın öz kültürlerine nasıl yabancı kaldıklarını göstermesi bakımından manidardır. Bu olumsuz sonuçlardan kurtulmanın yolu, kendi kültürümüzden çıkmış ve dünyada ses getirmiş eserlerimizden / yazarlarımızdan yararlanmaktır. Çünkü Türk toplum hayatıyla birlikte millî ve sosyal değerlerimizin genç nesillerimize aktarılması, ancak geleneksel kültürümüzdeki metinlerin kullanımıyla gerçekleşecektir.

Türk edebiyatının parlayan yıldızlarından olan ve taraflı-tarafsız birçok kişi tarafından "yüzyılın yazarı" olarak kabul edilen Cengiz Aytmatov da bu anlamda başvurulabilecek isimlerden birisidir. Cengiz Aytmatov'un araştırmaya konu olan roman, hikâye ve tiyatro türündeki eserleri de, gerek değer ve kültür aktarımı bakımından gerekse edebî zevk ve sanat bakımından, Türk edebiyatı tarihinde, zengin bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buna rağmen 1945-2015 yılları arasındaki ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında, Cengiz Aytmatov'dan herhangi bir metne yer verilmemesi (Karakuş, 2010 ve Payza, 2015), milletimiz ve genç nesillerimiz için olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Cengiz Aytmatov'un roman, hikâye ve tiyatro türünde kaleme aldığı eserlerinden, Türkçe ders kitapları için kaynak metinler oluşturulmuş ve bu metinler uzman görüşüne sunulmuş, metinlerin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alabilirlikleri araştırılmıştır. Bu bağlamda çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda dikkatlere sunulmuştur.

- Bu araştırmada, Türkçe eğitimine katkı sağlayacak ve değer ve kültür aktarımına ortam hazırlayacak 26 metin uzman görüşleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve bunlardan 20'sinin, belirlenen amaçlara hizmet eder nitelikte metinler oldukları hususunda, bilimsel veriler elde edilmiştir.
- Çalışma neticesinde uzmanlardan geçer not alan 20 metnin; 6'sı hikâye, 6'sı roman, 2'si masal, 2'si şiir, 1'i efsane, 1'i mektup, 1'i gezi yazısı ve 1'isi de tiyatro türünde oluşturulmuş metinlerdir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden "Boynuzlu Maral Ana" isimli metin; masal türünde oluşturulmuştur. Bu metin, "Millî Kültürümüz" teması ve "Vatan, Vatan sevgisi, Yurdumuz, Millet sevgisi" alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden "Danyar'ın Türküsü" isimli metin ise; hikâye türünde oluşturulmuş bir metindir. Bu metin, "Millî Kültürümüz" teması ve "Kültürel miras, Vatan, Yurdumuz, Vatan sevgisi, Türk müziği, Türküler" alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden "Lura Ördeği" isimli metin; efsane türünde oluşturulmuştur. Bu metin, "Doğa ve Evren" teması ve "Çevre, Evren, Doğa, Doğa olayları, Doğadaki fiziksel değişiklikler" alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden "Gülsarı" isimli metin; hikâye türünde oluşturulmuştur. Bu metin, "Sağlık ve Spor" teması ve "Spor, Sportmenlik, Adil oyun, Eğlenme" alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Değerlendirmeye tabi edilen bir diğer metin olan "Kökpar Oyunu" isimli metin ise; hikâye türünde oluşturulmuş bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metin, "Millî Kültürümüz" teması ve "Geleneksel sporlar, Gelenekler" alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.

- Diğer bir metin ise, masal türünde oluşturulmuş “Karagül” isimli metindir. Bu metin, “Doğa ve Evren” teması ve “Çevre, Doğa, Çevrenin korunması, Hayvanlar” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden “Bitmez Tartışma” isimli metin; şiir türünde oluşturulmuştur. Bu metin, “Kişisel Gelişim” teması ve “Kendini tanıma, Öz denetim, Öz saygı, Sorumluluk, Sosyal gelişim” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Değerlendirmeye tabi edilen bir diğer metin olan “Uzaydan Mektup” isimli metin ise, mektup türünde oluşturulmuş bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metin, “Bilim ve Teknoloji” teması ve “Keşif ve icatlar, Merak duygusu, Teknoloji, İletişim” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Diğer bir metin ise, gezi yazısı türünde oluşturulmuş “Orman Göğsü Gezegeni” isimli metindir. Bu metin, “Doğa ve Evren” teması ve “Evren, Gezegenler, Dünya, Yeryüzü, Uzay, Yıldızlar” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden “Altın Mekre” isimli metin; hikâye türünde oluşturulmuştur. Bu metin, “Doğa ve Evren” teması ve “Çevre, Canlılar, Hayvanlar” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Değerlendirmeye tabi edilen bir diğer metin olan “Okuma Sevinci” isimli metin ise, hikâye türünde oluşturulmuş bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metin, “Vatandaşlık” teması ve “Görev bilinci, Sorumluluk, Çalışma, Üretme, Paylaşma” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Diğer bir metin ise, yine hikâye türünde oluşturulmuş “Oğula Veda” isimli metindir. Bu metin, “Duygular” teması ve “Bağışlama, Heyecan, Kaygı, Korku, Mutluluk, Özlem, Sevgi, Takdir etme, Umut, Üzüntü, Veda, Yalnızlık” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden “Sevda” isimli metin; şiir türünde oluşturulmuştur. Bu metin, “Duygular” teması ve “Sevgi, İnsan sevgisi” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Değerlendirmeye tabi edilen bir diğer metin olan “Sultanmurat” isimli metin ise, hikâye türünde oluşturulmuş bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metin, “Doğa ve Evren” teması ve “Canlılar, Çevre, Doğa” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.

- Diğer bir metin ise, yine hikâye türünde oluşturulmuş “Şehir Gezisi” isimli metindir. Bu metin, “Duygular” teması ve “Sevgi, Mutluluk, Heyecan, Özlem” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden “Toprak Ana” isimli metin; roman türünde oluşturulmuştur. Bu metin, “Vatandaşlık” teması ve “Çalışma, Emek, Eşitlik, İş birliği, Üretme” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Değerlendirmeye tabi edilen bir diğer metin olan “İlk Traktör” isimli metin ise, yine roman türünde oluşturulmuş bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metin, “Bilim ve Teknoloji” teması ve “Teknoloji, Keşif ve icatlar” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Diğer bir metin ise, yine roman türünde oluşturulmuş “Çalışmak” isimli metindir. Bu metin, “Erdemler” teması ve “Aile, Aile sevgisi, Çalışkanlık” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Ortaokul Türkçe ders kitapları için değerlendirilen metinlerden “Asker Şapkası” isimli metin de roman türünde oluşturulmuştur. Bu metin, “Erdemler” teması ve “Aile, Aile sevgisi, Vefa, Sevgi, Silayrahim” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.
- Bu bağlamda değerlendirmeye tabi tutulan son metin olan “Mutluluk ve Kaygı” isimli metin ise, tiyatro türünde oluşturulmuştur. Bu metin, “Duygular” teması ve “Mutluluk, Kaygı, Sevgi, Umut, Takdir etme” alt temaları altında işlenmesi için uygun bir metindir.

Öneriler

Etkin bir eğitim sürecinin önemli ayaklarından olan ders kitaplarına seçilecek metinlerde, Türk milletinin binlerce yıllık birikimine ve kültürüne ters düşecek nitelikte unsurların olmamasına dikkat edilmelidir. Bu nedenle ders kitaplarına seçilecek metinler, daha çok Türk milletinin zengin kültürel birikiminden kopup gelen, Türk milletinin değer genetiğine uygun ve Türk medeniyetini / yaşayışını yansıtan nitelikteki unsurları içeren eserlerden ve yazarlardan seçilmelidir.

Türk milletinin kültürel ve millî kimliğine uygun eserler üreten yazarlardan birisi de Cengiz Aytmatov’dur. Onun eserleri, değer bağlamında çok zengin bir içeriğe sahip olmakla birlikte, Aytmatov’un edebî, sosyal, siyasi, pedagojik vb. açılardan güçlü bir karaktere sahip olması, onun eserlerini, değer eğitimi ve kültür aktarımı düzleminde de vazgeçilmez kılmaktadır. Cengiz Aytmatov’un eserlerinde işlemiş olduğu konular ve kullanmış olduğu edebî

dil, onun eserlerinin ortaokul öğrencileri için cazip hâle getirmektedir. Dolayısıyla Aytmatov'un eserlerinden eğitim süreci içerisinde, faydalanılmalıdır.

Eğitim-öğretim süreci içerisinde Cengiz Aytmatov'un eserlerinden Türkçe ders kitapları için kaynak metin oluşturma bağlamında da yararlanılmalıdır. Üzerinde gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapıldıktan sonra bu eserlerden elde edilen metinlere hem ders kitaplarında hem de ders kitaplarından bağımsız olarak okuma metinlerinde yer verilmelidir.

Cengiz Aytmatov'un eserlerinden elde edilen kaynak metinlerin kullanımı sadece Türkçe ders kitapları ile sınırlandırılmamalı; diğer derslere ait ders kitaplarında da bu kaynak metinlerden farklı boyutlarda faydalanılmalıdır. Örneğin; Sosyal Bilgiler dersinde, Türk topluluklarının sahip olduğu yaşam biçimleri, gelenekler, değerler gibi konularda ya da Coğrafya dersinde, Türklerin ana yurdu olan Orta Asya'nın coğrafi özelliklerinden bahsedilirken bu metinlerden faydalanılabilir. Böylece bu derslerde anlatılan bilgiler, kurgusal metinler sayesinde daha kalıcı ve etkili bir şekilde öğretilir.

Türk edebiyatının parlak mazisi, Cengiz Aytmatov gibi birçok hazine ile doludur. Bunlar üzerinde çalışmalar yapılmalı ve bu gibi çalışmalar çoğaltılmalıdır.

Kaynaklar

- Akın, C. (2015). Cengiz Aytmatov'un eserlerinde vicdan. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1561-1567.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 728-749.
- Arslan, N. ve Durukan, E. (2014). Yabancılarla Türkçe öğretimi ders kitaplarında söz varlığı unsurlarının incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 247-265.
- Arslantürk, Z. ve Arslantürk, A. (2013). *Uygulamalı sosyal araştırma: kavramlar, teknikler, metotlar, bilgisayar uygulamaları, spss*. (3. Baskı). İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Ayre, C. ve Scally, A. J. (2014). Critical values for lawshe's content validity ratio: Revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Aytmatov, C. (2001). *Cemile - Sultanmurat* (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2002). *Öğretmen Duyuşen*. (çev. Ülkü TAMER). İstanbul: Da Yayıncılık.
- Aytmatov, C. (2004). Aşım. (çev. İbrahim ŞAHİN). *Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı İçin Armağan*. Bişkek: Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.
- Aytmatov, C. (2004). Devam ediyoruz. (çev. Doğan GÜRPINAR). *Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı İçin Armağan*. Bişkek: Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.
- Aytmatov, C. (2004). Gazeteci Dzyuyo. (çev. Ayhan ÇELİKBAŞ). *Cengiz Aytmatov Doğumunun 75. Yılı İçin Armağan*. Bişkek: Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.

- Aytmatov, C. (2005). *İlk turnalar – Fuji Yama*. Ankara: Elips Kitap.
- Aytmatov, C. (2005). *İlk turnalar*. Ankara: Elips Kitap.
- Aytmatov, C. (2012). *Ebedî gelin dağlar yıkıldığı zaman*. (çev. Ahmet PİRVERDİOĞLU). Ankara: Elips Kitap.
- Aytmatov, C. (2013). *Kassandra damgası*. (çev. Ahmet PİRVERDİOĞLU). Ankara: Elips Kitap.
- Aytmatov, C. (2014). *İlk öğretmen*. (ed. Yasin TOPALOĞLU). Ankara: Elips Kitap.
- Aytmatov, C. (2014). *Selvi boylum al yazmalım* (ed. Yasin TOPALOĞLU). Ankara: Elips Kitap.
- Aytmatov, C. (2015). *Beyaz gemi*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Cemile – Sultanmurat*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Cengiz Han'a küsen bulut*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Dişi kurdun rüyaları*. (Çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Elveda Gülsarı*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Gün olur asra bedel*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Kızıl elma – oğulla buluşma – beyaz yağmur – asker çocuğu – deve gözü*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Toprak ana*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. (2015). *Yıldırım sesli manasçı – yüzyüze – deniz kıyısında koşan ala köpek*. (çev. Refik ÖZDEK). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aytmatov, C. ve Şahanov, M. (2000). *Sokrat'ı anma gecesi*. (akt. Ali Abbas ÇINAR). Ankara: Bilig Yayınları.
- Bilgin, E. (2014). *Türkçe eğitimi ders kitaplarında Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin kullanılabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Research methods design and analysis* (çev. ed. Ahmet AYPAY). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çay, E. (2013). *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi Sefaretnamesi'nden Türkçe ders kitaplarına metin aktarımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (ed.). (1994). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dıykanbayeva, M. (2015). Hatıralar ışığında Cengiz Aytmatov ve eserleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 169-188.
- Düzcan, F. (2010). *Mevlana'nın Mesnevi'sinde yer alan anlatıma dayalı metinlerin Türkçe ders kitaplarında kaynak metin olarak kullanılabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, D. (2003). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güneş, F. (2013) Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.

- Güven, A. Z. (2013). Dil bilgisi konularının öğretim sorunları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(6), 1-10.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karakuş, N. (2010). *Türkçe öğretiminde kaynak metinlerin temalara uygunluğu yönünden değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karasar, N. (2000). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (10. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (27. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lambert, V. A. ve Lambert, C. E. (2012). Qualitative descriptive research: an acceptable design. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research*, 16(4), 255-256.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- MEB (1973). *Millî eğitim temel kanunu*. Ankara.
- MEB (2017). *İlkokul ve ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (1 – 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2017a). *İlkokul ve ortaokul Türkçe dersi taslak öğretim programı (1 – 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Nerimanoğlu, K. V. (2011). Sovyet ve dünya edebiyatı bağlamında Cengiz Aytmatov fenomeni. *Turkish Studies*, 6(3), 69-73.
- Özden, M. (2009). *Türkçe kaynak metinlerin Türkçe öğretiminde kullanılabilirliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Payza, T. (2015). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sulak, S. (2011). *Kaynaklardan ders kitaplarına aktarma Kutb'un Husrev ü Şîrîn'inin metin çeviri ve sözlüğü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Walker, R. (2012). Naturalistic research. *Research Methods and Methodologies in Education*. (ed. James Arthur, Michael Woring, Robert Coe and Larry V. Hedges.). (s. 76-93). California: SAGE.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, E. (2010). *Uygulamalı metin bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yurdugül H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*'nde sunulan bildiri. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, 28-30 Eylül.
- Yurdugül, H. ve Bayrak, F. (2012). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik ölçüleri: Kapsam geçerlik indeksi ve Kappa istatistiğinin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı 2, 264-271.

EKLER: Örnek Metinler**Metnin Adı:** Lura Ördeği**Metin Türü:** Efsane**Tema:** Doğa ve Evren**Alt Tema:** Çevre, Evren, Doğa, Doğa olayları, Doğadaki fiziksel değişiklikler

Geceleyin, deniz kıyısı ayazının ve yoğun yoğun bir nemin çöktüğü sahillerde sonsuzdan beri sürüp gelen, iki doğa gücünün savaşı vardı: Denizin saldırılarını önleyen karanın ve durmadan saldıran dalgaların savaşı.

Dalgalar karanlıkta kayalara çarptıkça parçalanıyor, sanki acıdan kıvranıyordu. Denizin dayanılmaz vuruşlarına karşı koyan taş sertliğindeki toprak ise dalgalar dövdükçe inim inim inliyordu.

Yaratılıştan düşman güçlerdi kara ile deniz. Gecelerin geceleri, gündüzlerin gündüzleri doğurduğu çağlardan başlayıp, karanın ve denizin var olacağı bütün geceler, bütün gündüzler boyunca boğuşacaklardı.

Oysa bir zamanlar bambaşkaydı dünya. Evet, sonsuz çağlar öncesinde Lura adında bir ördek yaşamasaydı, dünya başka türlü kurulacak; kara denize, denizde karaya karşı böyle kinle, savaşmak zorunda kalmayacaktı. Gerçek şu ki; sonsuz zamanlar öncesinde doğada kara denen bir şey yoktu. Toprağın zerresi bile... Yeryüzünü çepeçevre sular kuşatmıştı. Denizin karanlık uçurumlarından, eşsiz derinliklerinden, dönen burgaçlarından kudurmadan sular kaynaşyordu. O çağların uçsuz bucaksız okyanuslar dünyasında dalgalar dalgaları kovalıyor, dalgalar bir engel ile karşılaşmaksızın dört bir yana yayılıyordu.

Lura ördeği tek başına dolanıp duruyor, yumurtlayacak bir kovuk arıyordu. Yeryüzü yalnız sulardan oluştuğu için yuvasını örecek bir sap ot bile bulamamıştı.

Lura ördeği bağıyor, yumurtasını tutamayıp denizin dipsiz derinliklerine düşüreceği korkusuyla çığlık üstüne çığlık atıyordu. Zavallı Lura nereye uça su, her yer su. Ne kıyısı, ne başlangıcı, ne sonu olan su... Kanat sallamaktan yorulmuştu, koca dünyada yuvasını yapacağı bir avuç toprak yoktu.

O zaman denizin üstüne kondu, göğsünden yolduğu bir tutam tüyden kendine bir yuva yaptı. İşte bu yüzden yuvadan ilk toprak oluşmaya başladı. Toprak genişledikçe genişledi, çeşitli canlı yaratıklar ardı ardına ortaya çıktı. Bu yaratıklar arasından insan denen varlık hepsine üstün geldi; kayakla karlarda gezmesini, kayıkla denizlerde yüzmesini öğrendi. Karada yaban hayvanı, denizde balık avladı, karnını doyurdu, üredi. Sonsuz denizler ortasından karanın çıkmasıyla yaşamın bu derece güçleşeceğini nerden bilecekti Lura ördeği? Evet, toprak oluşalı beri denizin dinginliği sona ermişti. O günden beri deniz karaya, kara denize karşı çarpışıyor. İnsanoğlu da karayla deniz, denizle kara arasında didinip duruyor. İnsanın toprağa daha çok bağlı olduğunu bilen denizin onu sevmemesi işte bu yüzden.

Sabah olmak üzereydi. Bir gece daha sona eriyor, bir gün daha doğuyordu Kara ile denizin birleştiği yerlerde soğuk zerrelere oluşmuş bulutlar uçuşuyordu, kıyıları gümbürtü ile durmaksızın dövüyordu dalgalar.

Ardı arası kesilmeyen bir boğuşmaydı bu. Dalgalar sahillere birbirinin peşinden çullanıyor; yıkanmış kumların oluşturduğu soğuk, sert toprağa, yosun bağlamış kaygan kayalara olanca güçleriyle çarparak göklere yükseliyordu. Sonra, güçleri tükenmişçesine geriliyorlar, artlarında hemen sönen köpükler, çürümüş deniz otları bırakarak denize doğru çekiliyorlardı.

Arada bir dalgalarla birlikte kıyıya buz parçaları da vuruyordu. Kim bilir okyanusun hangi ılınan köşesinden kopup gelen bu buzlar kumların üstünde bir süre umarsız, yabancı, yadırgı duruyorlar; sonra yeni bir dalganın sürükleyişiyle denizin kucığına dönüyorlardı.

Metnin Adı: Sultanmurat

Metin Türü: Hikâye

Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Canlılar, Çevre, Doğa

Babası omuzundan tutup kulağına usulca fısıldadığı zaman yataktan fırladı.

- Kalk Sultanmurat, gidiyoruz, demişti babası.

Yatağından sıçrayıp kalkarken bir an, saniyeden daha kısa bir zaman, babasına karşı bir minnet, bir sevgi dalgası kabardı içinde. Belki bu, babasının sert bıyığının kulağına dokunmasından, belki ona fısıldadığı sözlerden idi.

Annesi kalkalı çok olmuştu. Ona temiz bir gömlek, başına biraz büyük gelen yeşil bir kasket ve onun için sakladığı bir çift yeni ayakkabı verdi. Kasket, şeflerin kasketine benziyordu. Onu da ayakkabıları da geçen yıl babası Çuy kanalından getirmişti.

- Giy bakalım, ayağını sıkacak mı? dedi annesi.

- Hayır sıkıyor.

Aslında biraz sıkıyordu ama zamanla açılırdı.

Annesine "sağlıkla kal" deyip avludan çıktılar. Araba, dibi taşlı büyük arktan gürültüyle geçerken Kalbi küt küt atmaya başladı. Sevinçten ürperiyordu: Atların ayaklarından sıçrayan serin sular yüzüne çarpınca irkilmiş ve rüya görmediğini anlamıştı. Rüya değildi, gerçekten gidiyordu şehre.

Yol, dere tepe aşarak, uzaktaki mor dağlara doğru uzanıyordu. Oradan da ta bozkıra kadar uzanıp kaybolacaktı. Cambul işte o mor dağların ardındaydı. Oraya gidiyorlardı.

Karınları tok atlar uygun adımlarla tırıs geçmişlerdi. Koşumların ağırlığını hissetmeden ara sıra başlarını kaldırıp perçemlerini sallayarak ve pofurdayarak, pek rahat gidiyorlardı. Defalarca gelip gittikleri, çok iyi tanıdıkları bir yoldu bu. Oturma yerinde yine sahipleri vardı ve dizginleri tutuyordu. Yanında bir de çocuğun bulunması hiç önemli değildi onlar için. Zaten onu da tanıyorlardı ve o kendilerine fazla bir ağırlık vermezdi.

O sabah, o yolda, Sultanmurat kaygılardan uzak, coşkulu bir mutluluk içinde yüzüyordu.

- Ee, uyandın mı artık? diye takıldı babası.

- Çoktaan uyandım.

- Al öyleyse dizginleri eline, sıkı tut.

Sultanmurat, minnet duyarak gülümsedi. Sabırsızlıkla beklediği bir şeydi bu. Kendisi de isteyebilirdi dizginleri tutmayı ama babasının ona güvenmesi daha önemli ve ayrı bir kıvanç sebebiydi. Herhangi bir yolda değil, uzun yoldaydılar çünkü.

Atlar dizginlerin el değiştirdiğini hemen anladılar. Hızlarını kesmeden kulaklarını kısıp birbirlerini ısırmaya başladılar. Sanki böylece egemenlik zayıfladığını göre, başkaldırıp dövüşebileceklerini gösteriyorlardı. Ama Sultanmurat gereken cevabı hemen verdi onlara. Dizginleri sertçe çekip bağırdı:

- Deeeh! Gösteririm ben size!

Eğer insan için mutluluk geçmişte ya da gelecekte değil de yalnız yaşanan zamanda varsa, işte o gün, o yolculukta Sultanmurat bunu tam olarak duyuyor, yaşıyordu. Bir an bile keyfini kaçırmanın bir şey olmadığı. Mutlu, gururlu idi babasının yanında. Her şey, her şey güzellik ve mutlulukla dolup taşıyordu. Ama o, mutluluğu düşünmüyordu. Çünkü insan mutlu ise onu düşünmez. O, bundan güzel bir dünya, babasından iyi bir baba olmadığını düşünüyordu yalnız.

Başları kara, böğürleri sarı tarla kuşları bile, çalılırların, dikenlerin arasında ötüşüyor, hep o çok iyi ezberledikleri şarkıyı söylüyorlardı. Ötüşleri sebepsiz değildi. Niçin ve kim için öttüklerini çok iyi biliyorlardı. Sultanmurat'ın onları ne kadar çok sevdiğini biliyordu bu kuşlar. Bu küçük kuşlara saraygır (sarı aygır) derler. Durmadan ıslık çalıp sarı aygırı sürüyor gibi öttükleri için vermişler bu adı onlara: tçu

tçu saraygır! tçu tçu saraygır! diye öterler. Çok güzel, harika kuşlardır. Fakat ötüşleri her dilde başka söylenir. Bir gün köye sinema operatörü olan neşeli bir Rus delikanlısı gelmişti. Sultanmurat onun başından ayrılmadı. Bobinleri taşımada yardım etti. Akşam olunca da mükâfatını gördü: Kolu çevirip dinamoyu ilk çalıştıran o oldu.

İşte bu operatör kulak verip dinledikten sonra:

- Şu öten kuşun adı ne? Demişti.

- O bir saraygır.

- Peki, ne diyor öterken?

- Tçu tçu saraygır! diyor.

- Anlamı ne?

- Bilmem ama Rusçası " deh deh sarıtay" demek galiba.

- Sarı renkli at olmaz bu bir. Hadi oldu diyelim, neden hep "saraygır tçu tçu" diye ötsün?

- Çünkü bu kuş kendisini bir sarı aygıra binmiş, düğüne gidiyor sanıyormuş. Ama düğün uzaktaymış ve bir türlü varamıyormuş. Onun için de "saraygır tçu tçu" diye bağırmış durmadan.

- Ben de başka türlüünü işittim: Bu saraygır pazar yerinde kâğıt oynuyormuş, az daha üç ruble kazanacakmış ama kazanamamış. Onun için de durmadan "üç ruble ütecektim! üç ruble ütecektim!" diye ötermiş.

- Ne zaman ütecekmiş üç rubleyi?

- Hiçbir zaman. Sizininki nasıl düğüne yetişemiyorsa, bizimki de öyle, rubleleri hiç ütemeyecek.

- Çok hoş.

Gerçekten de bu kuş pek kimsenin dikkatini çekmez; ama ne kadar ünlü olduğunu görüyorsunuz işte.

Saraygırlar yol boyunca durmadan öttüler. Sultanmurat onlara gülümsedi:

- Saraygırlar, gelin bizimle, pazara gider o üç rubleyi kazanırız.

Kuşlar durmadan ötüyordu: tçu tçu saraygır! Bazen de "üç ruble ütecektim!" diyorlardı.

Sultanmurat şehre bir an önce ulaşmak için sabırsızlanıyor, atları hızlandırıyor:

- Saraygır tçu tçu! diyordu Çabdar'a.

Sonra ötekine sesleniyordu:

- Toraygır tçu tçu!

Babası biraz engel oldu:

- O kadar hızlı sürme. İşlerini bilir onlar. Hem koşarlar hem de çok yorulmamak için kendilerini idare ederler.

- Ata, bunların hangisi daha iyi? Çabdar mı Çontoru mu?

- İkisi de iyidir. Hem hızlıdırlar hem de çok iyi çekerler. Makine gibi uyumlu çalışıyorlar. Yeter ki yem saatini geçirme, karınlarını iyi doyur, koşumlarına iyi bak. Seni hiç yolda bırakmazlar. Tam güveneceğin atlardır bunlar. Çabdar ve Çontoru, ayarlanmış bir saat gibi, aynı hızla koşuyorlardı. Onlardan söz edilmesi umurlarında değildi sanki. Göğüsleri terlemiş, kulakları ıslanmıştı. Yollarında uçan sinekleri kovmak için ikide bir başlarını kaldırıp perçemlerini sallıyorlardı.

- Ata, bunların hangisi daha yaşlı? Çontoru mu, Çabdar mı?

- Çontoru üç yaş daha büyük: Yaşlandığının farkındayım, bazen geri kalıyor. Çabdar ise en güçlü zamanında. Hem güçlü hem hızlı. Yarışa çıkarsan birçok atı geride bırakır. Eskiden bu gibi atlara "yiğit atı" derlerdi. Sultanmurat buna da memnun oldu. Çünkü o daha çok Çabdar'ı seviyordu. Kır benekli çok güzel bir rengi vardı bu atın. İyi huylu, güzel, güçlü bir at idi.

- Ben daha çok Çabdar'ı seviyorum. Çontoru biraz huysuz. Çok tuhaf bakıyor insana.

Babası gülümsedi:

- Huysuz değil, zekidir o. Sebepsiz yere rahatsız edilmekten hoşlanmaz.

Biraz sessizlikten sonra ilave etti:

- İkisi de iyidir.

Oğlu da aynı düşünceydi:

- İkisi de iyi, dedi atları dehleyerek.

Çok geçmeden şehrin kenarındaki bağlar, bahçeler görüldü. Yol canlandı ve babası dizginleri aldı. Dizginleri almakla iyi etmişti. Şimdi Sultanmurat ne dizginlere bakıyordu ne de atlara. Şehir görünmeye başlamıştı çünkü: Gürültüsü, renkleri ve insanı şaşırta kokularıyla karşılarında idi şehir. Sanki onu coşkun bir sele bırakmışlardı ve bu sel onu dalgaları üzerinde döndüre döndüre alıp götürüyordu.

Extended Abstract

Born and grown up during the reign of Soviet Socialist regime, Aytmatov was an author who witnessed the grievances and oppressions faced by both the Kyrgyz and other Turkic tribes, and felt this pain deep within his heart. Aytmatov has witnessed the Kyrgyz living under the authoritarian ruling of Soviet Socialist regime eventually losing their language, religion and cultural values, and wrote about these events using a symbolic language. Aytmatov's works are more than merely a novel, a story or a drama text; they propose a structure that identified, criticized, altered and updated the faulty aspects of the society he lived in as well as the failures of the education system.

The aim of this study is to evaluate whether various types of texts (stories, poems and dramas) that are produced using Cengiz Aytmatov's works can be included in the textbooks of Turkish middle schools by referring to experts' opinion.

A descriptive research method based on qualitative research is used. The scope this study covers all works of Cengiz Aytmatov which are translated into Turkish. Thus, it involves Turkish translated novels, stories, and dramas of the author. The study only uses the latest editions and translations of the author's works.

As for the method of data collection, survey and document review methods were employed. Before initiating the research, the aim of the study was clearly defined and consequently, relevant sources were obtained. Primarily, all Turkish translated works of Cengiz Aytmatov, which constitutes the subject of this study, were obtained from the publishing houses. Furthermore, various articles written by Aytmatov in miscellaneous magazines and newspapers, and others' opinion about Aytmatov were compiled from different sources and archives. In order to develop the conceptual framework of the study, first, a literature review was carried out; general reference books about children, children's psychology, child development, children's literature, values education and the preparation of reference texts were analyzed; and referring to various theses on the subject of children, education and values, a general opinion was developed. Academic studies regarding this subject were found on the website of the Turkish Council of Higher Education. In the studies, only up-to-date and credible sources that have scientific values were referred to.

Subsequently, texts that uphold national, moral and ethical values found in the General Aims of Turkish National Education as well as Curricula of Turkish Courses, and that embodies these values were identified and selected from Aytmatov's works. Selected texts were organized according to the qualifications texts included in the textbooks should possess, which had been described in the *Curricula of Turkish Courses for Primary and Middle Schools (İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı)* published in 2017 by the researchers. These texts were introduced to a team of specialists consisting of 20 people. Data proposed by those specialists were then converted to statistical data using Lawshe's method, and content validity indexes for the texts and learning outcomes were identified. Subsequently, a commentary regarding whether the said texts were suitable to be included in Turkish middle school textbooks or not was provided based on these indexes.

Within the scope of the study, 26 texts that would contribute to the Turkish education and facilitate the conveying of value and culture were analyzed and consequently, scientific data indicating that 20 of those texts would serve the specified purposes were acquired.

The results of the study show that among 20 approved texts, there were 6 storybooks, 6 novels, 2 tales, 2 poems, 1 legend, 1 letter, 1 travel writing, and 1 drama.

It is crucial that textbooks, which constitutes an important aspect of an effective education process, should only include texts that would not contradict the vast knowledge and culture of the Turkish people accumulated in thousands of years. Therefore, texts to be included in the textbooks should be chosen from among works and authors that embody elements originating from the rich cultural knowledge of the Turkish nation, conforming with their adopted values and reflecting the Turkish civilization and way of living.

Cengiz Aytmatov belongs to this group of authors that produces works conforming to the cultural and national identity of the Turkish nation. While his works contain rich elements in terms of appraised values, Aytmatov's ability in literature and his socially, politically, *and* pedagogically strong character make his works irreplaceable for the values education and cultural transfer. Themes found in Cengiz Aytmatov's works and his rich literary language make his works attractive for middle school students. Thus, Aytmatov's works should be adopted within the education process.

Additionally, his works should also be used to produce reference texts for Turkish textbooks as part of the education process. After carrying out necessary studies and arrangements, texts produced using these works should be included both in the textbooks and in other reading texts outside of these textbooks.

Adoption of reference texts from Cengiz Aytmatov's works should not be limited to Turkish textbooks; his works should also be embodied in the textbooks of other courses as well. For example, these texts can be used in Social Sciences class to explain lifestyles, traditions and values of Turkic tribes, while they can also be used in Geography class to describe the geographical conditions of Central Asia, which was the homeland of Turks. Therefore, subjects mentioned in those classes would be taught more permanently and effectively through the use of fictional texts.

The glorious past of Turkish literature is ultimately filled with treasures like Cengiz Aytmatov. Much more research should be conducted to reveal those treasures.